

УДК 811.111'37'42

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-5>

Марія ІВАНЧЕНКО

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов та перекладознавства, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, вул. Клепарівська, 35, м. Львів, Україна, 79000

ORCID: 0000-0001-7363-4600

Бібліографічний опис статті: Іванченко, М. (2023). Метафорична актуалізація сегмента *обман* концепту BETRAYAL у сучасній англійській мові. *Актуальні питання іноземної філології*, 19, 26–30, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-5>

МЕТАФОРИЧНА АКТУАЛІЗАЦІЯ СЕГМЕНТА ОБМАН КОНЦЕПТУ BETRAYAL У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Мова є одним із основних інструментів пізнання та концептуалізації навколишнього світу. Моделювання змісту концепту як глобальної ментальної одиниці передбачає визначення та аналіз мовних засобів, що його об'єктивують. Структура концепту містить понятійну, ціннісну та образну складову. Образна складова концепту може включати в себе яскраво-чуттєве представлення (перцептивний образ), а також поєднання концептуальних метафор, що об'єктивують концепт у мові (Приходько, 2008).

Вивченню способів концептуалізації навколишньої дійсності як вторинного переосмислення не втрачає своєї актуальності з огляду на те, що у фокусі сучасних наукових досліджень перебуває мова як спосіб акумулювання знань та пізнання сутності людини.

Аналіз метафоричної вербалізації концепту BETRAYAL показав, що найбільша кількість мовних прикладів репрезентують сегмент «обман». Проведене дослідження уможливило виокремлення кількох тематичних підгруп досліджуваного сегмента за способами здійснення «неправдивих вчинків, дій», а саме «обман-шахрайство» («шахрайство-нечесна торгівля», «шахрайство-гра», «шахрайство-переміщення»), «обман-хитрість», «обман-візуалізація» («обман-осліплення», «обман-ілюзія», «обман-обмеження візуального контакту», «обман-перевтілення»).

Аналізовані метафори утворені за допомогою іменників, що детермінують представників фауни – pig, rip, cat, pigeon, rook, prawn; соматизми – palm, teeth; розмитість – smoke, blear; елементи одягу (головні убори) – hood, saul, wool; частини тіла – eye, beard; артефакти – window-dressing, mirror. Дієслова, що містять у своїй семантиці сему позбавляти можливості бачити – to blind, прикладати зусилля – to draw, to pull; перемічатись – to lead, to ride.

Перспективою подальших досліджень є аналіз вербалізації досліджуваного екстралінгвістичного феномена у художньому дискурсі.

Ключові слова: концепт, вербалізація, концептуальна метафора, обман.

Mariia IVANCHENKO

PhD in Philology, Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and Translation Studies, Lviv State University of Life Safety, 35 Kleparivska str., Lviv, Ukraine, 79000

ORCID: 0000-0001-7363-4600

To cite this article: Ivanchenko, M. (2023). Metaforychna aktualizatsiia sehmenta *obman* kontseptu BETRAYAL u suchasni anhliskii movi. [Metaphorical actualization of the concept BETRAYAL *deception* segment in modern English]. *Current Issues of Foreign Philology*, 19, 26–30, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-5>

METAPHORICAL ACTUALIZATION OF THE CONCEPT BETRAYAL DECEPTION SEGMENT IN MODERN ENGLISH

Language is one of the main tools of the surrounding world cognition and conceptualization. Modeling the concept content as a global mental unit involves the definition and analysis of linguistic means which objectify it. The structure of the concept contains conceptual, value and figurative components. The figurative component of the concept can include a vivid sensory representation (perceptual image), as well as a combination of conceptual metaphors that objectify the concept in language.

The study of ways of the surrounding reality conceptualizing as a secondary reinterpretation does not lose its relevance given the fact that language as a way of accumulating knowledge and knowing the essence of a person is in the focus of modern scientific research.

The analysis of the BETRAYAL concept metaphorical verbalization showed that the largest number of linguistic examples represent the «deception» segment. The conducted research made it possible to distinguish several thematic subgroups of the studied segment according to the methods of «false deeds and actions». Namely «deception-fraud» («deception-unfair trade», «deception-game», «deception-movement»), «deception-trickery», «deception-visualization» («deception-dazzle», «deception-illusion», «deception-restriction of visual contact», «deception-reincarnation»).

The analyzed metaphors are formed with the help of nouns that determine representatives of the fauna – pig, pup, cat, pigeon, rook, prawn; somatisms – palm, teeth, eye, beard; blurriness – smoke, blear; clothing elements (headwear) – hood, caul, wool; artifacts – window-dressing, mirror. Verbs containing in their semantics semes to deprive of the ability to see – to blind, to make efforts – to draw, to pull; to move – to lead, to ride.

The perspective of further research is the analysis of the investigated extralinguistic phenomenon verbalization in fiction discourse.

Key words: concept, verbalization, conceptual metaphor, deception.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Головним завданням сучасної когнітивної семантики є аналіз концептів. Відповідно до методологічної орієнтації дослідників розрізняють лінгвокультурологічний та семантико-когнітивний підходи, когнітивно-поетичний та когнітивно-дискурсивний напрями. В усіх згаданих напрямках концепт мислиться як базова одиниця свідомості, однак різняться трактування відношень між концептом як елементом етнокультурної картини світу та лексичним значенням.

Мова є одним із основних інструментів пізнання та концептуалізації навколишнього світу. Моделювання змісту концепту як глобальної ментальної одиниці передбачає визначення та аналіз мовних засобів, що його об'єктивують. Структура концепту містить понятійну, ціннісну та образну складову. Образна складова концепту може включати в себе яскраво-чуттєве представлення (перцептивний образ), а також поєднання концептуальних метафор, що об'єктивують концепт у мові (Приходько, 2008).

Вивченню способів концептуалізації навколишньої дійсності як вторинного переосмислення не втрачає своєї актуальності з огляду на те, що у фокусі сучасних наукових досліджень перебуває мова як спосіб акумулювання знань та пізнання сутності людини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

На сучасному етапі розвитку когнітивної лінгвістики науковці звертаються до різних підходів аналізу структури концепту залежно від поставленої мети.

На початковому етапі дослідники, як правило, здійснюють аналіз словникових тлумачень (Колегаєва, 2018: 122; Строченко, 2019),

зокрема способи актуалізації концепту засобом фразових інновацій англійської мови (Зацний, Драбовська, 2017). Після здійснення докладного аналізу семантики ключових слів-репрезентантів лінгвісти звертаються до вербалізації концепту у різних контекстах: пареміях (Калько, 2012), афоризмах (Строченко, 2019), народних прикметах (Осіпчук, 2019) та у різножанрових дискурсах.

Мета наукової розвідки полягає у виявленні принципів метафоричної актуалізації сегмента «обман» концепту BETRAYAL у сучасній англійській мові. Досягнення поставленої мети передбачає виконання наступних **завдань**: інвентаризувати метафори, що актуалізують досліджуваній феномен, встановити моделі концептуальних метафор, які реалізуються у аналізованих контекстах, проаналізувати принципи вербалізації сегмента «обман».

Виклад основного матеріалу дослідження.

Аналіз метафоричної вербалізації концепту BETRAYAL показав, що найбільша кількість мовних прикладів репрезентують сегмент «обман». Проведене дослідження уможливило виокремлення кількох тематичних підгруп досліджуваного сегмента за способами здійснення «неправдивих вчинків, дій».

Сегмент «обман» актуалізується як «обман-шахрайство», тобто дії, які характеризуються як «хитрий і спритний обман; крутість, ошуканство» (ВТССУМ, 2005, с. 423) з метою незаконного виманювання грошей або інших цінних матеріальних об'єктів, що представлена у таких метафорах:

He also saw his mother get hornswoggled out of \$500 – seven weeks' salary, the family's entire savings – by a slick traveling vacuum salesman. (Cambridge).

Unscrupulous businessmen may palm off their property to the buyers without proper papers. (Collins).

Історичним підґрунтям для утворення асоціації шахрайства із долонями є фокуси із зникненням монет у долонях ілюзійніста.

Наступна із розглянутих метафор «шахрайство-нечесна торгівля» ілюструє ошукування у товарно-грошових відносинах з метою збагачення. Неякісний товар порівнюється із представниками фауни:

I'm sorry, but that's definitely not an authentic Louis Vuitton bag. They sold you a pup, my friend. (Macmillan).

I thought I was getting a great deal buying my car from that online seller, but as soon as I drove it home, I realized I'd bought a cat in the sack. (Cambridge).

Шахрайство як один із компонентів нечесної гри, так само як і азарт та матеріальна вигода, хитрість – є спільними знаменниками, що знайшла своє відображення у метафорі «шахрайство-гра».

In what way has the consumer been rooked – there is no other word for it? (Oxford)

'She plays a petty shop owner in a village, whose idea of a joke is pulling a fast one over customers.' (Wilkinson, 2006, p. 927).

Однією із характерних рис шахрайських дій є швидкий темп виконання. За таких умов суб'єкт неспроможний фізично приділити увагу дрібницям, об'єктивно оцінити ситуацію, що актуалізується як «шахрайство-переміщення»:

We were led up the garden path about the cost of the building work – it turned out really expensive (Collins).

'We do understand that perhaps there is a lack of passion in their relationship, but we do still feel that she is taking everyone for a ride' (Free Dictionary).

Окрему групу становлять метафори «обман-хитрість». У тлумаченні значень метафор, які формують цю підгрупу наявне дієслово *to outwit* (перехитрити, ошукати, обдурити (кого-небудь), що своєю чергою тлумачиться авторитетними ідеографічними словниками англійської мови за допомогою слів *clever (adj), intelligence (n), ingenuity (n)*, тобто таких, у семантиці яких наявна сема «розумові здібності»:

"He's slick, he's smooth, but boy, he's loyal, he's talented and he's got them all buffaloed because they're not as good as him." (Cambridge)

This deal seems too good to be true. What's the gimmick? (Free Dictionary).

Don't come the raw prawn with me – you know very well what I'm talking about (Collins).

Сегмент «обман» концепту *BETRAYAL* вербалізується також як послаблення або втрата фізичної спроможності видимого сприйняття, що знаходить своє відображення у метафорах підгрупи «обман-візуалізація».

Значення дієслова *to blind* проектується на розумові здібності людини як «позбавити розуміння, адекватного сприйняття». Звідси «обман – осліплення»:

'What I'm trying to get at is that imposing notions of 'equality' on everyone may, in some situations, blind us to what is going on.' (Oxford).

Концептуальна метафора «обман-ілюзія» реалізується у порівнянні обману із створенням хибного враження, що імовірно корелює із українським виразом «пустити туману у вічі».

Behind the smoke and mirrors of the state's periodic mobilisations of schools, bureaucrats and unions the affective power of the 'official' last emperor proved ambiguous. (Cambridge).

«Обман-обмеження візуального контакту»:

Make him a hood above a caul (Chaucer).

And we ask one question that they dare not firmly answer, whether they are not now making a tolerable attempt to pull the wool over the eyes of the people (EIPF).

Одним із способів обману, пов'язаного із хибною візуальною інформацією, є перевірення, що полягає у «набутті нового вигляду, образу; перетворенні на кого-небудь іншого» (ВТССУМ, 2005, с. 147). Подібні трансформації здатні збити людину з пантелику, дезорієнтувати її, і, таким чином, відволікти увагу, що реалізується у концептуальній метафорі «обман-перевірення (зміна іміджу)»:

Make [dress] a man's beard (Wilkinson, 2006, p. 772);

After the dossier circulated the media, nearly culminating in the president's impeachment, it came to light that the senator's campaign had heavily "salted the mine" with falsified accounts of witnesses who'd been paid to cooperate. (Free Dictionary).

Навмисно приховувати хиби, недоліки, прикрашати дійсність, реальне становище метафорується як «приховувати правду – замилувати очі»:

'Cabinet advice, says Hide, showed the public has been hoodwinked into investing a project that make billions for a Hollywood studio. (Collins).

"The realignment ... may be more window-dressing than a substantive change in how the company does business" (Oxford).

Висновки. Отже, у результаті проведеного аналізу вдалось виокремити три підгрупи концептуальних метафор, що вербалізують сегмент «обман» концепту BETRAYAL, а саме «обман-шахрайство» («шахрайство-нечесна торгівля», «шахрайство-гра», «шахрайство-переміщення»), «обман-хитрість», «обман-візу-

алізація» («обман-осліплення», «обман-ілюзія», «обман-обмеження візуального контакту», «обман-перевтілення»).

Аналізовані метафори утворені за допомогою іменників, що детермінують представників фауни – *pig, pup, cat, pigeon, rook, prawn*; соматизми – *palm, teeth*; розмитість – *smoke, blear*; елементи одягу (головні убори) – *hood, caul, wool*; частини тіла – *eye, beard*; артефакти – *window-dressing, mirror*. Дієслова, що містять у своїй семантиці сему позбавляти можливості бачити – *to blind*, прикладанням зусиль – *to draw, to pull*; переміщення – *to lead, a ride*.

Перспективою подальших досліджень є аналіз вербалізації досліджуваного екстралінгвістичного феномена у художньому дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000. уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
2. Зацний Ю. А., Драбовська В. А. Концепт "automobile" у реалітивному просторі носіїв американського варіанта англійської мови та його репрезентація у сучасних навчальних тлумачних словниках англійської мови (на матеріалі фразових інновацій XXI століття). *Нова філологія*. 2017. № 71. С. 54–61.
3. Калько В. Вербальна репрезентація концепту діти в українських пареміях. *Мовознавчий вісник*. 2012. Вип. 14-15. С. 271–279.
4. Колегаєва І.М. Конструювання номінативного поля концепту: етапи та одиниці. *Записки з романо-германської філології. Одеський національний університет імені І.І. Мечникова: ф-т романо-германської філології*. Одеса: КП ОМД, 2018. Вип. 1 (40). С. 121–127.
5. Осіпчук Г.В. Вербалізація концепту ЇЖА в українських народних прикметах та пареміях. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2019. Вип. 18. С. 44–47.
6. Приходько А.М. Концепти та концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с.
7. Строченко Л.В. Вербалізація концепту GENIUS в афоризмах. *Записки з романо-германської філології*. 2019. Вип. 1. С. 107–112.
8. Cambridge Dictionary. URL: <http://dictionary.cambridge.org>
9. Collins English dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com>
10. The Free Dictionary by Farlex. URL: <http://www.thefreedictionary.com>
11. Macmillan English Dictionary. URL: <http://www.macmillandictionary.com>
12. Oxford living dictionaries. Oxford University Press, 2020.
13. URL: <https://en.oxforddictionaries.com>
14. Wilkinson P. R. Thesaurus of Traditional English Metaphors. 2006. 2034 p.
15. Complete Works of Geoffrey Chaucer: Boethius and Troilus p 479 <https://books.google.com.ua> <https://books.google.com.ua>

REFERENCES:

1. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainiskoi movy [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]: 250000. uklad. ta holov. red. V. T. Busel. Kyiv; Irpin: Perun, 2005. VIII, 1728 s. [in Ukrainian].
2. Zatsnyu YU. A., Drabovs'ka V. A. Kontsept "automobile" u realyvnomu prostori nosiyiv amerykans'koho varianta anhliys'koyi movy ta yoho reprezentatsiya u suchasnykh navchal'nykh tлумachnykh slovnykakh anhliys'koyi movy (na materialі frazovykh innovatsiy KHKHІ stolittya). [The concept of "automobile" in the real space of speakers of the American variant of the English language and its representation in modern educational explanatory dictionaries of the English language (on the material of phrasal innovations of the 21st century).] *Nova filolohiya*. 2017. № 71. S. 54–61. [in Ukrainian].

3. Kal'ko V. Verbal'na reprezentatsiya kontseptu dity v ukrayins'kykh paremiyakh. [Verbal representation of the concept of children in Ukrainian paremias.]. *Movoznavchyy visnyk*. 2012. Vyp. 14–15. S. 271–279. [in Ukrainian].
4. Kolehayeva I.M. Konstruyuvannya nominatyvnoho polya kontseptu: etapy ta odynytsi. [Construction of the nominative field of the concept: stages and units.]. *Zapysky z romano-hermans'koyi filolohiyi*. Odes'kyy natsional'nyy universytet imeni I.I. Mechnykova: f-t romano-hermans'koyi filolohiyi. Odesa: KP OMD, 2018. Vyp. 1 (40). S. [in Ukrainian].
5. Osipchuk H.V. Verbalizatsiya kontseptu YIZHA v ukrayins'kykh narodnykh prykmetakh ta paremiyakh. [Verbalization of the FOOD concept in Ukrainian folk signs and paremies.]. *Aktual'ni problemy filolohiyi ta perekladoznavstva*. 2019. Vyp. 18. S. 44–47. [in Ukrainian].
6. Prykhod'ko A.M. Kontsepty ta kontseptosystemy v kohnityvno-dyskursyvniy paradyhmi linhvistyky. [Concepts and conceptual systems in the cognitive-discursive paradigm of linguistics.] *Zaporizhzhya: Prem'yer*, 2008. 332 s [in Ukrainian].
7. Strochenko L.V. Verbalizatsiya kontseptu GENIUS v aforyzmakh. [Verbalization of the GENIUS concept in aphorisms.]. *Zapysky z romano-hermans'koyi filolohiyi*. 2019. Vyp. 1. S. 107–112. [in Ukrainian].
8. Cambridge Dictionary. URL: <http://dictionary.cambridge.org>
9. Collins English dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com>
10. The Free Dictionary by Farlex. URL: <http://www.thefreedictionary.com>
11. Macmillan English Dictionary. URL: <http://www.macmillandictionary.com>
12. Oxford living dictionaries. Oxford University Press, 2020.
13. URL: <https://en.oxforddictionaries.com>
14. Wilkinson P. R. *Thesaurus of Traditional English Metaphors*. 2006. 2034 p.
15. Complete Works of Geoffrey Chaucer: Boethius and Troilus p 479. <https://books.google.com.ua><https://books.google.com.ua>